

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Велка Александрова Попова – ШУ „Епископ Константин Преславски“, за присъждане на образователната и научна степен **доктор** в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. *Филология*, докторска програма *Български език (Морфология)* към Катедрата по български език, Филологически факултет при ПУ “Паисий Хилендарски”

Автор: Радостина Колева Колева

Тема: „Езикова и комуникативно-речева характеристика на родовите признаци в българския език ”

Научен ръководител: проф. д.ф.н. Вера Тервел Маровска – ПУ „Паисий Хилендарски“

Общо описание на представените материали

Със заповед №РД-21-540/15.03.2023 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ съм определена за член на научното жури, а на първото заседание на научното жури – за автор на становище по осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Езикова и комуникативно-речева характеристика на родовите признаци в българския език” за придобиване на образователната и научна степен ‘доктор’ в област на висше образование 2. *Хуманитарни науки*, професионално направление 2.1. *Филология*, докторска програма *Български език (Морфология)*.

Представеният от Радостина Колева комплект с материали е в пълно съответствие с Чл. 36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ. Той съдържа необходимите за процедурата документи. Докторантката е приложила 13 отпечатани публикации, които са свързани с проблемите, разисквани в дисертационния труд.

Кратки биографични данни за докторанта

Радостина Колева завършва специалността *Български език и немски език* през 1998 г. (магистърска степен) и специалността *Английски език и методика* през 2007 г. (магистърска степен), а от 2015 г. е редовна докторантка в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Междувременно още от 1998 г. за определени периоди от време тя работи в различни училища на град Пловдив като учителка по немски език.

Солидното филологическо образование и добрият професионален опит са оптимална база за реализацията на Радостина Колева като изследовател, който се отличава със своята кооперативност, дисциплинираност, организираност. А тези качества са необходими за всеки, който се е посветил на лингвистиката.

Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Рецензията на дисертационен труд на Радостина Колева може да се определи като навременен и необходим. В него се предлага пълно актуално описание на лексикално-граматичната категория род на съществителните имена в морфологичен и в стилистичен аспект на съвременния етап от развитието на българския книжовен език, което компенсира отсъствието на подобни изследвания в нашата лингвистична традиция досега.

Познаване на проблема

Радостина Колева има задълбочени теоретични знания в областта на лингвистиката, които умее да прилага за постигане на конкретните научноизследователски задачи. Тя познава отлично съществуващите в традицията и в нашето съвремие значими приноси в областта на разработваната в дисертационния труд проблематика. Благодарение на изключително добрия си лингвистичен усет и на широката си информираност докторантката успява не само да направи адекватен избор на темата на изследването си, но и да открие неразработените полета, на които да се посвети.

Теоретичната подготвеност и изключително задълбоченото познаване на проблема ясно се открояват в подхода на Радостина Колева към прегледа на литературните източници, в който ясно прозират нейната самостоятелност, аналитичност и критичност, а така също и в способността ѝ да интерпретира чуждите позиции в режим на дискусия и да предлага свои оригинални решения.

Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд на Радостина Колева „Езикова и комуникативно-речева“ характеристика на родовите признаци в българския език“ е първото цялостно монографично изследване в нашата лингвистична традиция, което е посветено на субстантивния род. По този начин то естествено запълва празнотата, която се получава в поредицата предходни проучвания, които разглеждат дадената категория частично в отделни нейни страни.

Основната цел на труда е актуалното описание на лексикално-граматичната категория род на съществителните имена в морфологичен и в стилистичен аспект на съвременния етап от развитието на българския книжовен език, което има важно значение и за лингвистичната теория, и за практиката на преподаването. Наред със солидната теоретична и емпирична база в основата на пълноценната реализация на това авторско намерение лежат и адекватно подобреният изследователски инструментариум и прецизното планиране на самото проучване, екстраполирано в добре обмислени конкретни задачи.

Представеният за обсъждане дисертационен труд е написан на 242 страници, структурирани в увод, три глави, заключение, библиография, списък на ексцерпирани източници. Цитирани са 140 източника на български, руски, немски и английски език, което е свидетелство за добра библиографска осведоменост на автора. Впечатлява богатият ексцерпиран материал, който обхваща произведенията на 20 български автори.

Уводът дава оптимална представа за труда. Представени са адекватно целта, конкретните задачи, изследователските методи, структурата. Очертано е мястото на проучването сред останалите работи, посветени на дискутираната проблематика.

Първа глава представя логико-философската интерпретация на съществителното като вид дума, типологията на рода, проблемът за наличието / отсъствието на род в различни езици. Разгледани са трите вида категоризации на предметността – с именни класификатори, с класове и с родове. Проследени са становищата за категорията род при съществителните имена в българската лингвистична традиция от Възраждането до днес.

Във фокуса на втора глава попадат различните класове съществителни имена: на одушевените (названия на лица и названия на животни), както и някои групи дефективни съществителни – съществителните от общ род (съществителни от общ мъжко-женски род и съществителни от общ мъжко-среден род), маскулинизираните, вариращите по род

субстантиви, съществителните *pluralia tantum* и съществителните *dualia tantum*. Специално внимание е отделено на т.нар. колективни съществителни имена от типа *родители, съпрузи, кумове, младоженци* и др., като се прави заявка за предлагане на решения на спорните въпроси около категорията, свързани с наличието или липсата на семантика, с броя на членовете на категорията, с формалната и семантичната немаркираност и с проблема за значението 'мъжколичност'. При представянето на средния род авторката привежда доказателства за това, че при използването му за назоваване на възрастни лица, той не е стилистично неутрален, а служи за целите на т. нар. лексикално-граматична метафора.

В третата глава родовете са представени с оглед на техните стилистични възможности. При това Радостина Колева се дистанцира от позицията на Д. Чизмаров, според която женският род се определя като най-експресивен, след което са последователно подредени мъжкият и средният, като при последния степента на експресията е най-слаба. Авторката отново се връща към съществителните от семантичен общ род, но в тази глава вече във връзка със стилистичния им потенциал. Отделено е също така внимание на лексикално-граматичната метафора и лексикално-граматичната неутрализация при субстантивната категория род и на олицетворението, доколкото то има връзка с категорията род. При това наблюденията са подкрепени с примери от поезията на Яворов, Смирненски, Ботев, Пенчо Славейков, Дебелянов, Пеньо Пенев, Недялко Йорданов и др. В тази глава са представени също така и умалителните и увеличителните съществителни имена.

В заключението са представени основните изводи, обобщаващи наблюденията и анализите, направени в основните глави, ясно са открити застъпваните теоретични постановки с категорично изразена авторска позиция, ясно са открити акцентите в приносите на дисертационното изследване.

Списъкът с цитираната литература свидетелства за широката информираност на Радостина Колева по разискваната в дисертационния труд проблематика. А обхватът на ексцерпираниите източници се характеризира с оптимална широта, което дава възможност на авторката да представи адекватно изследвания феномен.

Формулираните приноси са представени адекватно. Те дават ясна представа както за конкретните теоретични и приложни постижения, така и за акцентите в своеобразния дескриптивен модел на категорията субстантивен род в съвременния български език, който определено може да се определи като оригинален авторски конструкт на Радостина Колева.

Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Рецензираният дисертационният труд е първото изследване в българската граматична литература, посветено специално на особеностите на субстантивния род. Той определено има приносен характер за нашата морфологична наука (и в частност за прецизиране на лингвистичната терминология).

За първи път в българската лингвистика са разгледани на едно място различните видове родово дефективни съществителни имена и подробно са описани особеностите им. Отделено се специално внимание на средния род, като се доказва неговата експресивност на равнището на номинацията – съществителните от среден род, назоваващи възрастни лица, не са неутрални в стилистично отношение, а служат за целите на т. нар. лексикално-граматична метафора. Изследвани са и т. нар. колективни съществителни имена (обозначени в коментирания труд

като обобщаващи съществителни имена), които не са добре проучени в науката. Разгледан е подробно и конотативният потенциал на трите рода.

Не на последно място бих искала да отбележа, че предложението от авторката дескриптивен модел на категорията субстантивен род в съвременния български език има своите възможни проекции на приложение в практиката на преподаването и на създаването на учебници.

Преценка на публикациите по дисертационния труд

Предложени са 13 самостоятелни публикации по темата на дисертацията, като осем от тях са доклади от национални и международни конференции, което е свидетелство за това, че в голямата си част резултатите от проучванията на Радостина Колева са апробирани пред професионална аудитория. Една от статиите е поместена в периодично издание, индексирано в Scopus.

Лично участие на докторантката

Дисертационният труд представя своята авторка като отлично подготвен лингвист, който с лекота се ориентира в сложната и многолика научна продукция. Нейната самостоятелност е факт и при работата с теоретичните източници, и при анализирането, систематизирането и моделирането на езиковите явления, и при интерпретирането и обобщаването на резултатите от изследването.

Автореферат

Авторефератът в обем от 32 стр. представя пълноценно и адекватно структурата и съдържанието на дисертационния труд, като при това се открояват ясно постигнатите в изследването резултати. Приносите са представени обективно. Положителни страни на текста са отличният научен стил, стегнатостта и аналитичността на изложението, максималната информативност и четивност.

Заклучение

Дисертационният труд „Езикова и комуникативно-речева характеристика на родовите признаци в българския език” съдържа резултати, които представляват значими приноси в теоретичен и практико-приложен аспект за съвременната българистика. В това изследване са инвестирани изключително много труд, усилия, постоянство и всеотдайност от страна на докторантката, което само по себе си говори за висока степен на професионализъм.

Достоинствата на обсъждания текст, задълбочените теоретични познания на докторантката, способността ѝ за самостоятелно провеждане на научно изследване, за формулиране на ясни и непротиворечиви изводи ми дават основание убедено да препоръчам на уважаемото Научно жури да присъди на Радостина Колева Колева образователната и научна степен „доктор” в област на висше образование: 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филологии, докторска програма Български език (*Морфология*).

20.03.2023 г.

Автор на становището:

/проф. д-р Велка Попова/